

ПРОБАЦИЯ БОШҚАРМАСИНИНГ ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ИНСТИТУТЛАРИ БИЛАН ҲАМКОРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Аманов Абдоржон Абдуллаевич

Ўзбекистон Республикаси, Ички ишлар вазирлиги

Малака ошириш институти профессори

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14968020>

ARTICLE INFO

Received: 17th February 2025

Accepted: 18th February 2025

Published: 28th February 2025

KEYWORDS

Пробация бошқармаси, фуқаролик жамияти институтлари, ҳамкорлик, ҳуқуқий асос, қонун, фармон, қарор.

ABSTRACT

Мақолада Пробация бошқармасининг фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлигининг ҳуқуқий асослари хусусида фикр юритилиб, мазкур фаолиятни янада самарали ташкил этишга оид таклиф ҳамда тавсиялар билдирилган.

Мамлакатимизда бугун амалга оширилаётган Янги Ўзбекистон ислохотларининг асосий негизларидан бирини ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизими самарадорлигини ошириш, уларнинг сабаблари ва келиб чиқишига имкон берган шарт-шароитларни аниқлаш, бартараф этиш ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқий маданияти ва онгини юксалтириш ҳамда уларда жамиятда ўрнатилган хулқ-атвор қоидаларига риоя этиш руҳини шакллантириш ташкил этади. Ушбу вазифаларни амалга ошириш эса, Ички ишлар вазирлигининг зиммасига юклатилган асосий ҳамда долзарб вазифалардан бири ҳисобланиб, мазкур вазифаларни бажаришда Пробация бошқармасининг муносиб ҳиссаси бор.

Шунингдек, ушбу жараёнларда Пробация бошқармасининг фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлиги ўзига хос аҳамиятга эга ва мазкур ҳамкорликни йўлга қўйиш, бугунги куннинг муҳим ва зарурий талабларидан ҳисобланади десак муболаға бўлмайди. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев ҳам қонун устуворлигини таъминлашда, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, жиноятчиликка қарши курашиш, жамоат тартибини сақлаш, фуқароларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилишда жамоатчилик билан алоқаларни янада мустаҳкамлаш, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг фуқаролик жамияти институтлари билан ўзаро ҳамкорлиги борасидаги ишларни янги босқичга кўтариш муҳимлигини алоҳида қайд этиб ўтган эди¹.

Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 14 февралдаги “Ички ишлар органлари Пробация хизмати фаолиятини самарали ташкил этиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 84-сон қарорига асосан, пробация нозоратидагиларни республика ҳудудида жамоат тузилмалари ҳамда Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги, Соғлиқни сақлаш вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси, Ўзбекистон ёшлар иттифоқи, Фуқароларнинг ўзини ўз бошқариш органлари фаолиятини мувофиқлаштириш бўйича республика кенгаши ва

¹ Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги – инсон манфаатларини таъминлашнинг муҳим омили // Халқ сўзи. 2017 йил 8 январь; Ички ишлар органлари фаолияти тизимида мавжуд муаммо ва камчиликлар, истиқболдаги вазифалар // Халқ сўзи. 2017 йил 10 февраль.

Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг ҳудудий бўлимлари 2020-йил 1-мартдан бошлаб ўзаро ҳамкорликда пробация назоратидагиларни хулқ атвори устидан таъсирчан назорат олиб бориш, айниқса ҳисобдаги вояга етмаганларни ижтимоий мослашуви ҳамда ишга жойлашуви ва касбий тайёргарлиги бўйича тегишли профилактик чора-тадбирлар белгиланди.

Ушбу қарорнинг 2-иловасида Пробация бўлинмалари назорати остидаги шахсларга ижтимоий-ҳуқуқий ва психологик ёрдам кўрсатиш бўйича вазирликлар ҳамда идораларнинг ҳамкорликдаги фаолиятидаги механизими тасдиқланди².

Айтиш мумкинки, жамиятни демократлаштириш ва янгиланиш жараёнларида фуқаролик жамияти институтлари (ўзини ўзи бошқариш органлари, сиёсий партиялар, оммавий ижтимоий ҳаракатлар, касаба уюшмалари, жамоат бирлашмалари ва фондлари, нодавлат нотижорат ташкилотлари)нинг фаол иштирок этиши мамлакатда истиқомат қилувчи ҳар бир инсон ҳаётига дахлдор масалалар ечимида муҳим аҳамиятга эга, давлат келажагини белгиловчи муҳим омилдир³. Мутахассислар тўғри қайд этганидек, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ва фуқаролик жамияти институтлари ўртасидаги ўзаро ҳамкорликнинг самарали йўлга қўйилиши ҳам фуқаролар, жамият, давлат манфаатларини рўёбга чиқаришга, манфаатлар мувозанати ва уйғунлигини таъминлашга хизмат қилади⁴.

Таъкидлаш лозимки, одатда, ҳеч бир давлат органи бошқа тузилмалар билан ҳамкорлик қилмай туриб, фақат ички имкониятлари доирасида фаолиятининг самарадорлигини таъминлай олмайди⁵. Ички ишлар органларидаги бошқарувнинг асосий шакллари билан бири – ҳамкорлик, ҳамкорликдаги фаолиятнинг асосий шартларидан бири эса, ўзаро келишган ҳолда хизматни ташкил этиш ҳисобланади⁶. Жамоат тартиби ва хавфсизлиги, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини таъминлашдаги ҳамкорлик – ушбу фаолият билан шуғулланувчи субъектларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ, ўзаро келишилган ҳолда фаолиятнинг шакл ва усуллари билан, хизмат ваколатларидан самарали фойдаланиши бўлиб⁷, бунда икки ёки ундан ортиқ хизмат, яъни бошқарувнинг бир-бирига бўйсунмаган алоҳида иштирокчилари ўз ҳаракатларини мувофиқлаштириб бажарадилар⁸. Хусусан, Пробация бошқармаси ҳам норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар билан ўз зиммаларига юклатилган вазифалари ва функцияларини бажаришда давлат органлари ва жамоатчилик тузилмалари бўлмиш фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлик қиладилар. Хусусан, бугунги кунда мамлакатимизда Пробация бошқармасининг фуқаролик жамияти инсти-тутлари билан ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишдаги ўзаро самарали ҳамкорлигини ташкил этиш бўйича ҳам тегишли ҳуқуқий асослар яратилган.

² Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 14 февралдаги “Ички ишлар органлари пробация хизмати фаолиятини самарали ташкил этиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 84-сон қарори // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

³ Бафоев Ф., Шукруллаев Ю., Воҳидова М. Жамиятни демократлаш ва янгилаш тобора чуқурлашиб бораётган жараён сифатида // Фуқаролик жамияти, 2014, 2-сон – Б. 7.

⁴ Жалилов А., Мухаммадиев У., Жўраев Қ. ва бошқ. Фуқаролик жамияти асослари. – Т., 2015. – Б.120-124.

⁵ Бобохонов А.А. Жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлашда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг ўзаро ҳамкорлиги // Жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлашнинг долзарб масалалари: Респ. илмий-амалий конф. мат-ри. – Т.: УзР ИИВ Академияси, 2015. – Б. 11.

⁶ Камшиников А.П. Основы управления в правоохранительных органах. – М., 2004. – С. 27.

⁷ Афанасьев В.А. Организация работы участкового инспектора милиции. – М., 1990. – С. 38.

⁸ Пулатов Ю.С., Исмаилов И., Курбонов А. Ички ишлар органларида бошқарув асослари: Дарслик. –Т.: ЎзР. ИИВ Академияси, 2005.

Мазкур ҳамкорликнинг ҳуқуқий асослари хусусида тўхталганда, аввало Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси⁹ни қайд этишимиз мақсадга мувофиқдир. Унда қонунийлик ва ҳуқуқий тартиботни, фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилишда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга жамоат ташкилотлари ва фуқаролар ёрдам кўрсатишлари мумкинлиги қайд этилган. Мазкур конституциявий норма ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар (хусусан, Пробация бошқармасининг) ва фуқаролик жамияти институтлари ўзаро ҳамкорлигининг энг муҳим ҳуқуқий асосидир ҳамда мамлакатимизда мазкур йўналишга конституциявий мақом берилганлигини ҳам алоҳида эътироф этиш лозим.

Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»¹⁰ги қонунда эса, ички ишлар органлари ўз зиммасига юклатилган вазифаларни бажариш мақсадида, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва бошқа ташкилотлар билан ҳамкорлик қилади. Давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва бошқа ташкилотлар фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишда, жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлашда, жиноятлар ва маъмурий ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уларни аниқлаш, фош этиш ҳамда уларга чек қўйишда, жиноят ишларини тергов қилишда, жиноятчиларни қидиришда, бедарак йўқолганларнинг турган жойини аниқлашда, шунингдек ҳуқуқбузарликлар профилактикасида ички ишлар органларига ўз ваколатлари доирасида кўмаклашиши шарт¹¹ деб белгиланган.

Ўзбекистон Республикасининг «Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида»¹²ги қонунининг 4-моддаси эса, «Нодавлат нотижорат ташкилотларининг давлат органлари билан ўзаро муносабатлари» деб номланиб, унда: давлат нодавлат нотижорат ташкилотларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига риоя этилишини таъминлайди, уларга ижтимоий ҳаётда иштирок этиш учун тенг ҳуқуқий имкониятлар яратиб беради. Нодавлат нотижорат ташкилотларининг алоҳида ижтимоий фойдали дастурларига давлат кўмак кўрсатиши мумкин» деб, белгиланган. Мазкур қоидалар фуқаролик жамияти институтларининг давлат органлари, шу жумладан, Пробация бошқармаси билан ҳамкорлигининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини акс эттиради.

Шунингдек, мамлакатимизда энг йирик ва катта нуфузга эга фуқаролик жамияти институтларидан бири бўлмиш фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини тартибга солувчи Ўзбекистон Республикасининг «Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари тўғрисида»¹³ги қонунда ҳам ушбу йўналишдаги ҳамкорликка оид нормаларнинг гувоҳи бўлишимиз мумкин. Жумладан, ушбу қонунининг 13-моддаси «Фуқаролар йиғини кенгашининг ваколатлари» деб номланган бўлиб, унинг бир қанча бандларида фуқаролар йиғинининг кенгашининг давлат органларига кўмаклашиш борасидаги вазифалари белгиланганлигининг гувоҳи бўлишимиз мумкин. Хусусан, фуқаролар йиғинининг кенгаши мазкур модданин 3-қисм бешинчи хатбошисига кўра, «оммавий-сиёсий, маънавий-маърифий, маданий, спорт тадбирларини ва бошқа тадбирларни, ... ўтказишда, ... давлат органларига кўмаклашади» деб белгиланган. Шу

⁹ Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

¹⁰ Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

¹¹ Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

¹² Ўзбекистон Республикасининг «Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

¹³ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси. – 2013. – № 4. 96-модда; – 2016. – № 4. 125-модда.

билан бирга, ушбу модданинг 3-қисмида фуқаролар йиғини кенгашининг бевосита ҳуқуқбузарликларни олдини олишдаги ваколатлари ва ҳамкорлигига оид нормаларнинг гувоҳи бўлишимиз мумкин. Жумладан, ўн тўртинчи хатбошисида, «тегишли ҳудудда жамоат тартибини ва жамоат хавфсизлигини таъминлашда, шу жумладан фуқароларнинг келиши ва кетишини ҳисобга олишни ташкил этишда, вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ҳамда ҳуқуқбузарликлар профилактикасига доир ишларда ва уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга кўмаклашади»; йигирма учинчи хатбошисида, «озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод этилган шахсларни ижтимоий-меҳнат реабилитацияси ва жиноятчиликнинг олдини олишга доир тадбирларни ижтимоий мослашув марказлари билан биргаликда амалга оширади»¹⁴. деган қоидалар акс этган.

Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»¹⁵ги қонунининг 21-моддасида фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикасидаги иштироки ҳамда нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролар ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширувчи ҳамда унда иштирок этувчи органлар ва муассасаларга кўмаклашиш ҳамда зарур ёрдамни кўрсатиш йўли билан ҳуқуқбузарликлар профилактикасида иштирок этиши мумкинлиги қайд этилган.

Ўзбекистон Республикасининг «Ижтимоий шериклик тўғрисида»¹⁶ги қонунининг 3-моддасига асосан: «Ижтимоий шериклик давлат органларининг нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш дастурларини, шу жумладан, тармоқ, ҳудудий дастурларни, шунингдек норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига дахлдор бўлган бошқа қарорларни ишлаб чиқиш ҳамда амалга ошириш борасидаги ҳамкорлигидир» деб белгиланган. Мазкур норма асосида Пробация бошқармаси фуқаролик жамияти институтлари билан ўзаро ҳамкорликка киришиши мумкин. Хусусан, бугунги кунда Пробация бошқармаси фуқаролик жамияти институтлари билан тегишли ҳудудларда муқаддам судланган шахсларни ишга жойлаштириш бўйича меҳнат ярмаркаларни ташкил этиш каби амалий ишларини мисол сифатида келтиришимиз мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 9 январдаги «Жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш тизимини тубдан такомиллаштириш тўғрисида»¹⁷ги Фармонида «давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари ҳамда фуқаролик жамияти институтларининг манзилли ҳуқуқий тарғиботни амалга ошириш борасидаги ўзаро ҳамкорлигини мустаҳкамлаш» масаласига алоҳида урғу берилганлиги ҳам муҳим аҳамиятга эгадир.

Айтиш мумкинки, юқорида қайд этилган қонун нормаларидаги «давлат органлари» умумий маънода «давлат» мақомини англатмоқда. Биз буни бевосита ички ишлар органлари Пробация бошқармаси ва унинг ҳудудий таркибий тузилмалари фаолиятига ҳам татбиқ этишимиз мумкин. Шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг «Ўзбекистон

¹⁴ Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. – 2013. 29 апрель. – № 17. 220-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси. – 2013. – № 4. 97-модда.

¹⁵ Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

¹⁶ Ўзбекистон Республикасининг «Ижтимоий шериклик тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

¹⁷ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 9 январдаги «Жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш тизимини тубдан такомиллаштириш тўғрисида»ги Фармони // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тўғрисида»¹⁸ги қонунининг 12-моддасида Вазирлар Маҳкамасининг нодавлат нотижорат ташкилотлари билан ўзаро муносабатларига оид нормалар ўз ифодасини топган бўлиб, унга асосан: «Вазирлар Маҳкамаси ўз ваколатига кирувчи масалалар юзасидан нодавлат нотижорат ташкилотлари билан ўзаро ҳамкорлик қилади ва қонун ҳужжатларига мувофиқ уларга зарур кўмак кўрсатади» деб белгиланган. Ўзбекистон Республикасининг ички ишлар вазири ўз мақомига кўра Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг таркибига киришини ва айрим масалалар бўйича эса Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига бўйсунини эътиборга олсак, Вазирлар Маҳкамаси даражасидаги ҳамкорлик улар учун ҳам ўз функционал вазифаларини амалга оширишда тегишли имконият ва шароитлар яратади ҳамда мазкур нормани Пробация бошқармаси ва фуқаролик жамияти институтларининг ўзаро ҳамкорлигига оид муҳим норма сифатида баҳолашимиз лозим. Бу эса мазкур субъектларнинг ушбу йўналишдаги ҳамкорлигини ҳуқуқий тартибга солинганлигини англатади.

Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»¹⁹ги қонунининг 9-моддасида «Ички ишлар органлари ўз фаолиятини очиқ ва шаффоф тарзда, давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, бошқа ташкилотлар ва фуқаролар, шунингдек оммавий ахборот воситалари билан ҳамкорликда амалга оширади» деб ҳамда «Ички ишлар органларининг бошқа органлар ва ташкилотлар билан ҳамкорлиги» деб номланган 11-моддасида эса, ички ишлар органлари ўз зиммасига юклатилган вазифаларни бажариш мақсадида, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва бошқа ташкилотлар билан ҳамкорлик қилиши ҳамда аниқланган жиноятлар ва бошқа ҳуқуқбузарликларга оид мавжуд материаллар тўғрисидаги ахборотни алмашишни, шу жумладан электрон шаклда алмашишни, шунингдек бошқа ахборотни алмашишни амалга ошириши, давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва бошқа ташкилотлар фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишда, жамоат тартибини сақлаш, жамоат хавфсизлигини таъминлашда, жиноятлар ва маъмурий ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уларни аниқлаш, уларга чек қўйиш, уларни фош этишда, жиноят ишларини тергов қилишда, жиноятчиларни қидиришда, бедарак йўқолганларнинг турган жойини аниқлашда, шунингдек ҳуқуқбузарликлар профилактикасида ички ишлар органларига ўз ваколатлари доирасида кўмаклашиши шартлиги белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ички ишлар органларининг жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»²⁰ги қарорида, мамлакатда жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш самарадорлигини оширишнинг асосий йўналишларини амалга ошириш Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги ва унинг ҳудудий бўлинмаларининг энг муҳим вазифаси ҳисобланиши ва жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш фаолиятининг мувофиқлаштирилиши ва ташкилий-услубий таъминланишини кучайтириш, мазкур соҳага юклатилган вазифаларни бажаришда ички ишлар

¹⁸ Ўзбекистон Республикасининг «Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

¹⁹ Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

²⁰ Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ички ишлар органларининг жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-2940-сон қарори // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

органларининг фуқаролик жамияти институтлари ва аҳоли билан яқиндан ҳамкорлик қилиш механизмларини ривожлантириш таъкидланди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиси тўғрисида»²¹ги Фармони билан тасдиқланган «2017 – 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси»да аҳолининг ҳуқуқий маданияти ва онгини юксалтириш, бу борада давлат тузилмаларининг фуқаролик жамияти институтлари, оммавий ахборот воситалари билан ўзаро самарали ҳамкорлигини ташкил этиш каби мазкур фаолиятнинг ҳуқуқий асосларини бойитишга оид муҳим қоидалар белгилаб берилди.

Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Мамлакатни демократик янгилаш жараёнида фуқаролик жамияти институтларининг ролини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»²²ги Фармони давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтларининг ҳамкорлигини мазмунан янги босқичга мустақкам ҳуқуқий асос бўлди. Чунки, унда давлат томонидан фуқаролик жамияти институтларини қўллаб-қувватлаш, улар фаолиятини янада кучайтиришнинг энг муҳим йўналишлари кўрсатиб ўтилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш тизимини тубдан такомиллаштириш тўғрисида»²³ги Фармони ҳамда у билан тасдиқланган «Ҳуқуқий маданиятни юксалтириш концепцияси»ни яна бир ҳуқуқий асос сифатида қайд этишимиз мумкин. Хусусан, унда, «аҳоли ҳуқуқий маданиятини ошириш борасида давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтларининг кенг ҳамкорлигини таъминлаш» масаласи алоҳида қайд этиб ўтилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида»²⁴ги Фармонига мувофиқ ҳамда жамоат хавфсизлигини таъминлаш бўйича ўрнатилаётган янги механизмларнинг самарали амалга оширилишини таъминлашда ички ишлар органларининг роли ва масъулиятини янада ошириш мақсадида, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ички ишлар органларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида»²⁵ги қарори асосида, «Маҳалла ҳуқуқ-тартибот маскани»

²¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиси тўғрисида»ги Фармони // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

²² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 4 майдаги «Мамлакатни демократик янгилаш жараёнида фуқаролик жамияти институтларининг ролини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5430-сон Фармони // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

²³ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 9 январдаги «Жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш тизимини тубдан такомиллаштириш тўғрисида»ги Фармони // Халқ сўзи, 2019 йил 10 январь.

²⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартдаги «Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-6196-сон Фармони // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

²⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 2 апрелдаги «Ички ишлар органларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-5050-сон Қарори // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

фаолияти йўлга қўйилди ва мазкур қарор асосида «Маҳалла ҳуқуқ-тартибот маскани тўғрисидаги низом» тасдиқланди. Ушбу низомга асосан, Маҳалла ҳуқуқ-тартибот маскани – маҳалла ва қишлоқларда жамоат тартибини сақлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш фаолиятини бевосита амалга оширадиган, шунингдек, фуқароларнинг хавфсизлиги ва осойишталигини таъминлаш борасида ички ишлар органлари, бошқа ҳуқуқ-тартибот органлари ва жамоат тузилмаларининг маҳаллалар кесимида биргаликда ишлашни ташкил этадиган ички ишлар органларининг энг қуйи бўғинидаги таркибий тузилмаси ҳисобланиши белгилаб берилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «2022 – 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»²⁶ги Фармонида ҳам «Тараққиёт стратегияси ва Давлат дастурида белгиланган мақсадларга эришилганлик даражасини баҳолаб бориш мақсадида «Юксалиш» умуммиллий ҳаракати ҳузурида фуқаролик жамияти институтлари вакилларида иборат йиллик муқобил ҳисоботлар тайёрлаб боровчи Мустақил мониторинг ва баҳолаш жамоатчилиги гуруҳини ташкил этиш; қонун ижодкорлиги жараёнида фуқаролик жамияти институтлари билан маслаҳатлашувлар ўтказиш амалиётини такомиллаштириш; жамоатчилик палатасининг фаолиятини самарали ташкил этиб, унинг фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан ҳамкорлигини йўлга қўйиш ва аҳолини қийнаётган муаммоларни ҳал этиш йўллари белгилаш жараёнига фаол жалб этиш; аҳолининг ҳуқуқий маданияти ва онгини юксалтириш, бу борада давлат органларининг фуқаролик жамияти институтлари, оммавий ахборот воситалари ва таълим ташкилотлари билан ўзаро самарали ҳамкорлигини йўлга қўйиш; коррупцияга қарши курашишда фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорликни йўлга қўйиш, жамоатчилик назоратини олиб боришни қўллаб-қувватлаш» каби мамлакатимиз истиқболи учун муҳим ҳисобланган жараёнларда давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтлари ҳамкорлигига оид қоидаларнинг акс этгани бугунги кунда мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотлар жараёнида фуқаролик жамияти институтларига кўрсатилаётган эътибор ва билдирилаётган ишончнинг намунасидир.

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, жамиятда фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларни олдини олиш ва уларга қарши курашиш, уларнинг сабабларини ҳамда содир этилишига имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш, бартараф этиш, ҳуқуқбузарликларни содир этишга мойил шахсларни аниқлаш, жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтиришга жамиятимизнинг ҳар бир аъзоси масъулдир. Бошқача айтганда, ҳуқуқбузарлик – асосан, ҳуқуқ ва муомала лаёқатига эга субъект томонидан содир этиладиган, ҳуқуқ нормалари талабларига зид келувчи ҳамда шахсга, мулкка, давлатга ва бутун жамиятга зарар келтирувчи ижтимоий хавфли қилмишдир. Унга қарши самарали курашишга эса, ҳар бир жамият аъзоси масъулдир. Хусусан, жамият барча аъзоларининг дахлдорлик ҳиссини шакллантиришда эса, ички ишлар органлари Пробация бошқармасининг фуқаролик жамияти институтлари билан ўзаро самарали ҳамкорлиги муҳим аҳамиятга эга. Бошқача айтганда, Пробация бошқармасининг фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлигини кучайтириш бугунги куннинг энг долзарб масалаларидан биридир. Бундай ҳамкорлик натижасида аввало, озодликдан маҳрум этиш билан боғлиқ бўлмаган жазоларни ўтаётган ёки бошқача айтганда, пробация назоратидаги шахсларни қайта тарбиялашда ва ижтимоий ҳаётга

²⁶ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги «2022» – 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги ПФ-60-сон Фармони // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

мослашишларида, уларнинг ҳуқуқий онги ва маданияти юксалишида, қонунийлик ва ижтимоий адолат тамойиллари амалга татбиқ этилишида, жамиятдаги турли муаммолар ўз вақтида ҳал этилишида ўзига хос аҳамият касб этади ва уларнинг ўзаро самарали ҳамкорлиги жамиятимиз ижтимоий ҳаёти учун ижтимоий зарурат ҳисобланади.

